

**13th Edition of the International Conference on Sciences of
Education, ICSED 2015, 28-30 May 2015, Suceava (Romania) &
Chernivtsi (Ukraine)**

**“Educatia in Societatea Contemporana. Aplicatii”/
Education in contemporary society. Applications.
Editors: Otilia CLIPA & Gabriel CRAMARIUC**

ISBN: 978-973-166-409-5; e-ISBN: 978-973-166-438-5

Key Concepts in Russian Pedagogy

Aura HAPENCIUC

pp. 341-352

©2015 The Authors & LUMEN Publishing House.

Selection, peer review and publishing under the responsibility of the editors.

How to cite: Hapenciu, A. (2015). Key Concepts in Russian Pedagogy. In O. Clipa & G. Cramariuc (eds.), Educatia in societatea contemporana. Aplicatii (pp. 341-352). Iasi, Romania: Editura LUMEN.

Key Concepts in Russian Pedagogy

Aura HAPENCIUC¹

Abstract

The book Key Concepts in Russian Pedagogy treats the status of pedagogy from a historic and epistemological point of view, demonstrating that pedagogy is an autonomous science, since it has a specific object of study, a research methodology, it is quantifiable, it has a specific language and implies a classification of the pedagogical sciences. The objectives of the study are: to present the evolution of the thoughts on education from a historic perspective, to present the pedagogical ideas in an analytical – comparative manner, to analyze the articulation of basic pedagogical concepts. The expected results of the research are to add value to fundamental concepts subsequent to studying representative specialists in Russian pedagogy and certain pedagogical orientations.

Keywords

Pedagogie, education, pedagogical sciences, (education sciences), specific study object, specific research methodology, specific quantification, the evolution of pedagogy.

1. Introducere

Conceptele-cheie ale pedagogiei urmăresc cunoașterea dimensiunii profunde a fenomenelor educative, cunoaștere care se realizează prin operații de generalizare și de abstractizare. Putem considera conceptele pedagogice fundamentale ceea ce Thomas Kuhn numea “matricea disciplinară” a științei. Aceste concepte au, consideră Sorin Cristea (Sorin Cristea, 2001, 15) o anumită stabilitate epistemică, o arie redusă de variabilitate a semnificațiilor, o valoare metodologică ridicată, datorată capacității de aplicare în orice situație educațională.

Testul științificității pedagogiei îl reprezintă, prin urmare, “reducerea domeniului de cercetare la un obiect epistemic concentrat asupra dimensiunilor de maximă abstractizare și generalizare” (Sorin Cristea, 2007, 39). Acestea sunt, după același pedagog, *concepte pedagogice fundamentale*, care asigură *baza axiomatică* a educației: *funcția de bază/centrală a educației*, *formarea-dezvoltarea personalității umane*; *structura de bază a educației*, ca o corelație între *educator și educat*; *finalitățile educației*, ca orientări valorice ale activității de educație angajate la nivel de sistem (*ideal, scopuri*) și de proces (*obiective*);

¹ “Stefan cel Mare” University of Suceava, Romania.

conținuturile generale ale educației, valoripedagogice generale, reflectate pedagogic la nivel de educație: morală; intelectuală/științifică; aplicativă/tehnologică; estetică; psihofizică; formele generale ale educației, modalități de realizare ale educației, organizate (educație: formală, nonformală) și spontane (educație informală); contextul general al educației, ce definește cadrul de realizare al educației la nivel de: sistem de educație, sistem și proces de învățământ, activități.

Ne propunem, în cele ce urmează, să analizăm felul în care aceste concepte se regăsesc în pedagogia rusă, abordând o perspectivă istorică și epistemologică.

2. Conceptele fundamentale

Prin capacitatea lor de operaționalizare, **conceptele fundamentale** sunt aplicabile la orice context, prin urmare și la pedagogia rusă. De asemenea, demersul științific propriu pedagogiei impune corelarea obiectului de studiu cu metodologia și cu normativitatea.

2.1 Educația

Obiectul de studiu specific pedagogiei este constituit epistemologic la nivelul *educației*. Definirea educației ridică probleme de ordin metodologic și praxiologic, din cauza complexității realității psihosociale. Pentru a lansa o definiție la nivelul unui concept pedagogic fundamental, studiile de epistemologie sugerează două căi de analiză, istorică și axiomatică.

Calea de analiză istorică presupune o delimitare a momentelor înregistrate în procesul de constituire a pedagogiei ca știință autonomă. După Thomas Kuhn, (Thomas Kuhn, 1999, 58) trei etape istorice marchează evoluția conceptului de educație:

1. Etapa *preparadigmatică* ține până în momentul în care pedagogia devine domeniu distinct al cunoașterii.

2. Etapa *paradigmatică*, cuprinsă între secolele XVII-XVIII și prima jumătate a secolului XX, este inițiată de Jan Amos Comenius, ce promovează *paradigma conformității educației cu o naturăperfectă*, opera lui Dumnezeu. Aceasta este continuată de *paradigma conformității educației cumatura concretă a celui educat*, promovată de Jean-Jacques Rousseau, de L.N.Tolstoi și Ellen Key, de *curentul Educația Nouă*, de *paradigma care fundamentează teoriile pedagogice pe etică* (J.F.Herbert), *pe antropologie* (K.D.Ușinski), *psihologie* (A.Binet, Meuman, Lay, E. Claparede, K. D. Ușinski, L. S. Vâgotski), *sociologie* (E. Durkheim, A. S. Makarenko).

3. Etapa *postparadigmatică* se dezvoltă pe baza consolidării matricei disciplinare a pedagogiei prin două modele aflate în opoziție, *modelul psihocentrist* și cel *sociocentrist*. Confruntarea celor două modele generează nevoia unei paradigme noi, paradigma *curriculumului*.

Analiza istorică nu exclude perspectiva axiomatică. Conform *Dicționarului enciclopedic pedagogic* (Bim-Bad, 2008, 42), educația este “cultivarea rațională și cu un anumit scop a omului, în concordanță cu specificul obiectivelor, al grupurilor și organizațiilor în care aceasta se realizează.” Dicționarul de concepte al lui A.M. Novikov consideră că educația reprezintă dezvoltarea *orientării personalității* - procesul și rezultatul. (Novikov, 2011, 26)

Conform aceluiași dicționar, aspectele educației se determină în conformitate cu sistemul de relații al omului cu sine însuși și cu obiectele / subiectele din jur. Sistemul de relații umane:

-cu sine însuși ca personalitate: *relația cu sine (identitatea de sine)*. Relația cu sine este un termen folosit pentru a desemna specificul relației individului cu propriul “eu”. Construirea relației cu sine poate include: stima de sine, simpatia, acceptarea de sine, iubirea de sine, sentimentul de atracție, autoaprecierea, încrederea în sine, autoumilierea, autoculpabilizarea, nemulțumirea de sine etc. Relația omului cu sine reprezintă construcția de bază a personalității, oferă o influență reglatoare asupra tuturor aspectelor legate de comportament, joacă un rol crucial în stabilirea relațiilor interpersonale, în stabilirea și atingerea obiectivelor, în metodele de formare și de soluționare a crizelor. Triada personalității se formează ca parte a identității de sine:

- cu propria conștiință (conștiința de sine) - educarea conștiinței de sine;
- cu activitatea sa - educația estetică;
- cu corpul său - educația fizică.

Urmează relațiile:

- cu oamenii din jur - educația morală;
- cu societatea ca un întreg, cu statul ca un mecanism de organizare a societății - educație civică;
- cu producția (în sensul cel mai larg: atât materială cât și intelectuală) - educație pentru muncă;
- cu natura - educația pentru mediu

Ca socializare relativ controlată, educația se deosebește de cea spontană și relativ dirijată prin aceea că la baza ei se află acțiunea socială, definită de M. Weber ca rezolvare de probleme, orientată conștient spre conduita responsabilă a partenerilor și presupunând înțelegerea subiectivă a

variantelor posibile de comportament a oamenilor cu care aceștia interacționează.

Educația are mai multe sensuri, se specifică în aceeași sursă, fiind privită ca fenomen social, activitate, proces, valoare, sistem, influență, interacțiune etc. Numeroși cercetători definesc educația într-o accepțiune largă socială, “incluzând în ea acțiunea întregului mediu asupra omului, adică identifică educația cu socializarea; într-un sens larg pedagogic, fiind îndreptată într-un anumit scop, educația se realizează prin sistemul instituțiilor de învățământ; în sens restrâns pedagogic, ea devine muncă de educație, îndreptată spre formarea la elevi a unui sistem determinat de calități, puncte de vedere, convingeri; într-un sens și mai îngust, semnifică rezolvarea problemelor concrete educative.”

Educația ca proces pedagogic Educația are o bază socială, dar și, în mod natural, științifică. I.M. Secenov (1829-1905), iar apoi I.P. Pavlov (1849-1936) au realizat o teorie despre natura reflex-condiționată a psihicului și a comportării omului.

I.M.Secenov este un precursor al behaviorismului, întrucât consideră că activitate psihică a omului își găsește expresia în stimuli din exterior. Elementul central al activității nervoase cerebrale îl constituie reflexul. I.M.Secenov definește reflexul ca reacție motorie, determinată de o excitație din mediul extern. Punctul său de vedere asociaționist-materialist se regăsește și în modul în care tratează gândirea ca un reflex în care veriga finală este inhibată. Rolul inhibiției este mai bine evidențiat în procesul educației, în condițiile în care copilul învață prin asocierea reflexelor, grupându-și mișcărilor și dobândind capacitatea de a le inhiba.

Anticipări ale behaviorismului se regăsesc și în întreaga operă pavloviană. Psihicul se dezvoltă în raport cu mediul, care îl condiționează și împreună cu care formează o perfectă unitate. O independență sau o autonomie a organismului față de mediu este de neconceput și viața nu este decât o adaptare continuă a organismului la condițiile de mediu. Din perspectivă educațională, e important că deprinderile, adică reflexele condiționate, stereotipurile comportamentale se pot forma conștient. Prin urmare, din punctul de vedere al fiziologiei, educația constă în formarea reflexelor condiționate.

Totuși, K.D.Ușinski (1824-1870) a fost printre primii care a scris despre reflexele condiționate, fiind urmat de psihologi și de pedagogi sovietici. Reflexele condiționate în educație, consideră el, sunt *reflexe sociale*, pentru că se dobândesc prin comunicare într-un mediu social, prin acțiunea (stimuli) mediului social (familie, profesori, colegi). Psihologul sovietic S.L. Rubinștein (1889-1960) a subliniat că socialul acționează asupra personalității

prin prisma naturalului, este o cale de dezvoltare, formare a personalității sub influența factorilor mediului înconjurător și a educației dirijate.

Studiind formarea funcțiilor psihice de nivel înalt (percepția, memoria, gândirea, vorbirea), L.S.Vîgotski (1896-1934) și urmașii săi au creat teoria dezvoltării personalității, numită în psihologie școala *cultural-istorică*. Potrivit concepției cultural-istorice a lui L.S. Vîgotski, procesul educației se desfășoară ca proces de acumulare, amplificare a informațiilor psihice ale personalității în cadrul interacțiunii cu mediul, sub conducerea și cu ajutorul adultului. Teza lui L.S.Vîgotski, foarte cunoscută, afirmă că învățarea atrage după sine dezvoltarea. Aceasta ține de procesul de educație. Teoria lui L.S.Vîgotski ajută, și ea, la înțelegerea mecanismului psihologic al procesului de educație.

Începând cu secolul XX, pedagogia și psihologia înțeleg procesul de educație ca pe o interacțiune a educatorului și a educatului. Procesul de educație, din punct de vedere pedagogic, este o activitate organizată, îndreptată într-o anumită direcție de formare și de dezvoltare a omului, care se caracterizează prin interacțiunea educatorilor și educaților și care se realizează în cadrul **sistemului pedagogic**.

Structura sistemului pedagogic este alcătuită din componente în care se oglindesc categoriile de bază ale pedagogiei, inclusiv teoriile educației, și anume: *scopul educației, conținutul, metodele, mijloacele, formele educației*. Componentele structurale ale sistemului pedagogic și legăturile lor funcționale sunt descrise de T. Ilina, N. Kuzmina, V.P. Bespaliko, V.P. Simonov.

Procesul pedagogic și sistemul pedagogic fac un tot întrucât procesele reprezintă însușirea sistemelor. Se poate spune că procesele pedagogice reprezintă schimbarea succesivă, coerentă, logică a sistemului pedagogic.

La începutul secolului al XX-lea, pedagogia mondială și cea rusă au fost influențate de reprezentanții *pedocentrismului*, ai educației libere - *John Dewey, V.Lay, M.Montessori* și de pedagogia Waldorf a lui *L.Steiner* etc. Aceste orientări au adus o viziune nouă asupra educației, din perspectiva direcției umaniste. În a doua jumătate a secolului XX *pedagogia umanistă* este sprijinită de psihologia umanistă a lui *C.Rogers*, dar și de tendința generală mondială de aspirație și aderență la valorile umanismului, ale democrației, ale societății civile.

Trecerea spre paradigma nouă a educației, pedagogia *umanistă*, s-a realizat la mijlocul anilor optzeci prin pedagogii adunați în jurul *Ziarului învățătorului* (*Учительскаягазета*), numiți *novatori*. Esența concepției umaniste constă în faptul că elevul constituie valoarea supremă și se plasează în centrul procesului de educație. Schimbarea concepției oficiale despre educație a fost

determinată de factori social-economici, politici, istorico-culturali, psihologici și pedagogici.

Formarea și dezvoltarea

Educația include, ca principalele subsisteme, activitatea de instruire și de formare profesională. **Formarea și dezvoltarea** reprezintă funcția centrală a educației. Sublinierea legăturii dintre cele două concepte este una dintre problemele de bază ale psihologiei pedagogice, conform căreia formarea nu este doar condiție, dar și bază și mijloc al dezvoltării omului. Conform lui L.S.Vîgotski și B.G. Ananiev, singură *dezvoltarea* este o mișcare progresivă complicată involutivă-evolutivă, în cursul căreia au loc schimbări progresive și regresive intelectuale, personale, comportamentale, în activitate. Caracteristicile generale ale dezvoltării sunt, după L.I.Anțiferova, ireversibilitatea, progresul / regresul, lipsa de uniformitate, păstrarea precedentului în nou, legătura dintre schimbare și conservare. Punctul de vedere al lui L.S.Vîgotski, împărtășit de urmașii săi, este că formarea și dezvoltarea joacă un rol determinant în evoluția psihică a copilului. Astfel, în spiritul constructivismului sociocultural, promovat de L.S.Vîgotski, “formarea merge înaintea dezvoltării, impulsționând-o și cauzând o formație nouă”. Formarea și dezvoltarea se află în interdependență. În plus, fapt foarte important în plan pedagogic, *formarea*, precedând *dezvoltarea*, o stimulează și, în același timp, ea însăși se bazează pe *dezvoltarea* actuală.

2.3 Conținutul educației

În ceea ce privește **conținutul educației**, unii cercetători delimitează educația intelectuală, educația pentru muncă și educația fizică; alții fac trimitere la educația morală, educația pentru muncă, educația estetică, educația fizică; mai nou, unii autori adaugă educația juridică, educația sexuală, de gen-rol, educația economică, educația ecologică. (Bim-Bad, 2008, 42)

Conform unei abordări mai recente, în anii 90, în pedagogia rusă conținutul educației include elementele culturii personalității. Astfel, cultura personalității poate fi definită ca sistem de norme, convingeri, valori, stil de viață, comportament (O.S.Gazman), care asigură autodefinirea omului ca subiect al propriei sale vieți. Se consideră că educația e direcționată spre formarea *culturii de bază* a societății, care poate fi definită ca un sistem de norme, convingeri, valori, stiluri de viață, comportamente. *Cultura de bază* a personalității, afirmă O.S.Gazman, este fundament pentru definirea și descrierea conținutului educației. Ea include totalitatea “culturilor” și anume: cultura vieții, a autodeterminării instructive și profesionale, cultura politică și

juridică, cultura economică și pentru muncă; cultura intelectuală, morală, artistică, fizică; cultura relațiilor din familie și a comunicării.

N.E.Sciurkova consideră raporturile valorice conținuturi ale procesului de educație. *Atitudinile* față de valori devin conținut al educației pentru că se conservă. Sensul acestei abordări constă în faptul că **relațiile valorice**, pe care autorul le numește relațiile personalității cu cele mai importante fenomene pentru viață, constituie conținutul educației. Valorile educației sunt obiecte, fenomene, idei abstracte care întruchipează idealuri generale și devin norme. N.E.Sciurkova propune cinci tipuri de relații valorice fundamentale: cu omul, cu viața, cu societatea, cu munca, cu natura. În conținutul educației nu poate fi inclusă întreaga infinitate de atitudini față de lume. În plus, atitudinile sunt individuale, dinamice, specifice pentru vârsta, genul, apartenența socială a subiectului, nuanțate de particularitățile social-istorice. Prin urmare, conținutul educației va include atitudini selective, capabile de a se autoconserva în condițiile unor transformări și cataclisme sociale, drept temeuri ale unei vieți demne a omului.

K.Ușinski a înțeles însemnătatea muncii în dezvoltarea psihică, intelectuală și morală a omului. El a scris că munca este o activitate liberă și în acord cu morala creștină a omului care îl duce la atingerea țelului omenesc în viață. (K.Ușinski, 1988, 11)

2.4 Contextul de realizare

Contextul de realizare a educației cuprinde: sistemul de educație, sistemul de învățământ, procesul de învățământ, activitățile concrete. **Sistemul de învățământ** reprezintă, potrivit *Noul dicționar psihologo-pedagogic* (E.C. Рапацевич, 2010, 702) totalitatea unor elemente interdependente: programe de formare succesive și standarde de formare de stat de diverse niveluri și orientări; rețele formate din instituții de formare, indiferent de tipurile lor; organe de conducere a învățământului și organizațiile și instituțiile care se află sub jurisdicția lor.

B.S.Gerșunski propune un model de reprezentare al sistemului de învățământ printr-o matrice bidimensională. Axa verticală a matricii semnifică nivelul, iar cea orizontală profilul învățământului (axele sunt adimensionale pentru că atât nivelul învățământului cât și profilul sunt nelimitate). Conform dicționarului menționat, un asemenea sistem constă din următoarele componente interdependente: scopurile activității instructiv-educative și de formare; conținuturi, stabilite în planurile de învățământ, programe, manuale, programe pe calculator etc.; metodele de predare, de educație și dezvoltare; mijloacele utilizate în procesul de învățământ; forme de organizare. Pentru fiecare nivel și profil de învățământ există câte un sistem de instruire și educație specific.

Alături de conceptul de *sistem de instruire și educație* se utilizează des cel de **sistem pedagogic**, mai ales cu referire la sistemele unor pedagogi importanți: K.D.Ușinski, A.S.Makarenko, V.A. Suhomlinski, V.F.Șatalova. După părerea lui B.S.Gerșunski, este mai adecvată apelarea la conceptul larg de *sistem pedagogic* pentru activitatea științifico-pedagogică și administrativă în condiții corespunzătoare sociale.

3. Metodologia de cercetare

Metodologia de cercetare specifică a domeniului *pedagogiei* valorifică, consideră Sorin Cristea, (Cristea, Sorin, 2007, 39) mai multe *căi de analiză* a educației și instruirii:

a) *istorică* (genetica noțiunilor), *axiomatică* (logistica judecăților și raționamentelor care asigură substanța și evoluția cunoașterii pedagogice);

b) *obiectivă*, ca fapt social extern, existent independent de formele sale individuale, *subiectivă*, ca fapt social interiorizat, aprofundat prin intermediul unor *modele conceptuale/ideal-tipuri*;

c) *sincronică*, exprimând aspectul static al științei *diacronică*, exprimând tot ceea ce are legătură cu evoluțiile domeniului;

d) *funcțional-structurală*, valorificând conceptul de *funcție*, esențial în științele sociale care menține continuă structura unui întreg.

Dintre metodele de cercetare utilizate în pedagogie, (empirice, teoretice, comparativ-istorice, după V.S.Kukusin, p. 159) un loc aparte îl au cele *comparativ-istorice*, utilizate în cercetarea noastră. G.A.Pobedonoștev (1827-1907), în trecut, și Iu.K.Babanski (1927-1987), mai aproape de noi, consideră că această metodă dă posibilitatea evitării greșelilor și perfecționării ulterioare a conținutului, formelor și metodelor cercetării dacă cercetătorul va respecta următoarele condiții: abordarea corectă și obiectivă a fenomenului; analiza din multiple perspective a factorilor care ar putea să determine modificări; alegerea din multitudinea de factori, pe baza evaluării comparative, a celor dominanți și importanți; studierea nu numai a factorilor care vizează o anumită direcție, dar și a condițiilor în care au acționat; monitorizarea duratei acțiunii unora sau altora dintre factorii dominanți și stabilirea motivelor scăderii sau creșterii rolurilor lor; studierea nu numai a factorilor și condițiilor care au influențat obiectul, dar și a evoluției obiectului, adică scoaterea la iveală a deviațiilor din trecut care pot să-i schimbe “perceptibilitatea” în condiții identice; demonstrarea tendinței de schimbare nu numai a caracteristicilor studiate în întregime, dar și a elementelor structurale pentru a ști care dintre ele a determinat tendința generală de schimbare în mai mare măsură.

4. Normativitatea

Normativitatea specifică pedagogiei implică ansamblul conexiunilor cu caracter obiectiv, general, esențial, necesar, care reglementează activitatea de educație. Ea este exprimată prin *axiome, legi, principii, reguli* etc. care vizează proiectarea, realizarea și dezvoltarea *educației/instruirii*.

V.V.Voronov (2010, 89) realizează o clasificare a **legităților** procesului de educație: legea corespondenței educației cu necesitățile societății, legea unității între scopuri, conținuturi, metode ale educației, legea unității învățării, educației și dezvoltării personalității, legea educației în activitate, legea activizării educatului, legea unității între educație și comunicare, legea educării în colectiv, legea dependenței educației de particularitățile de vârstă și individuale ale educației.

Legea activizării educatului în procesul de învățământ subliniază că omul se formează în activitate ca personalitate atunci când se comportă ca o ființă activă, independentă, care înțelege treptat problemele vârstei sale, nevoile, și modalitatea de a le atinge. Pe această lege se bazează teoriile activității de învățare ale lui P.A.Galperin (1902-1988) și V.V. Davidov (1930-1998).

Legea educării în colectiv e legată de cea anterioară. Educarea în colectiv este unul dintre principiile de bază ale pedagogiei în perioada sovietică. Influența colectivului asupra membrilor, responsabilizarea prin munca în colectiv, lucrul în organizații, atmosfera psihologică, tradițiile colectivului sunt doar câteva dintre ideile despre teoria colectivului și a educației în el a lui A.S. Makarenko și a urmașilor săi.

Sistemul **principiilor** educației s-a schimbat în ultima perioadă în Rusia sub influența noii paradigme a *educației umaniste*, cu particularități deosebite în Rusia. Premisele dezvoltării pedagogiei umaniste în Rusia se găsesc în teoriile clasice ale pedagogilor din epoca veche, ale lui Comenius, Pestalozzi, K.D. Ușinski. În al doilea rând, ele se găsesc în lucrările pedagogilor ruși din prima parte a secolului XX ca: K.N. Vențel (1857-1947), S.T. Șațki, A.S.Makarenko, iar mai târziu V.A. Suhomlinski. În al treilea rând, pedagogia umanistă a fost influențată de pedagogii sovietici, numiți *novatori* în anii optzeci, a căror poziție a primit denumirea de "*pedagogia conlucrării*".

În acord cu principiile umaniste, educația trebuie să se îndrepte spre dezvoltarea personalității creative, a individualității în procesul activității educabililor pentru însușirea culturii, pe baza particularităților individuale și de vârstă. În primul rând, procesul de educație este orientat spre formarea în conștiința și în comportarea tinerilor a normelor sociale ca valori. Astăzi mulți pedagogi numesc aceasta *pedagogia autoritară*. O a doua variantă de tratare a principiilor educației afirmă că educația are ca scop autodezvoltarea, autodeterminarea, autonomia personalității față de societate, cu sublinierea

libertății personalității. Această concepție s-a numit cu un secol în urmă *pedocentrism* și are un istoric în Rusia, oglindindu-se în documente oficiale (Legea Federației Ruse *Despre învățământ*), în literatura pedagogică (publicațiile din ziarele *Învățământul public*, *Tehnologii școlare*), în practică (școala autodeterminării a lui A. Tubeliskoi). A treia variantă de sisteme de principii definește educația prin îmbinarea celor două orientări, prin armonizarea dezvoltării libere a personalității, a dreptului ei la autodeterminare cu supunerea omului normelor și necesităților societății. O asemenea *educație* se numește *umanistă*. Principiile educației enumerate sunt formulate pe baza analizei experienței istorice, a practicii educației, pe baza unei înțelegeri moderne a conceptului de educație, în lumina tendințelor dezvoltării sociale.

V.V. Voronov (Krivșenko, 2010, 96) clasifică principiile în trei grupe. Principiile primei grupe sunt *orientate pe scop și pe conținut*. Acestea sunt: *principiul dezvoltării personalității pe baza orientării umaniste a educației; principiul orientării educației spre însușirea culturii, spre valorile societății, spre norme de comportare; principiul legăturii dintre educație, viață și muncă*.

Grupa a doua e alcătuită din principii pedagogice propriu-zise sau metodice, tehnologice: *principiul educației în activitate; principiul educației cu sprijinul pe atitudine, spiritul activ al personalității; principiul educației în colectiv și pentru colectiv; principiul îmbinării conducerii pedagogice cu inițiativa educaților; principiul respectului față de educat în combinație cu exigența față de el; principiul educației care ia în considerare calitățile umane*. Grupa a treia o constituie *principiile sociopsihologice*: *principiul luării în considerare a particularităților de vârstă și individuale; principiul unității cerințelor, exigențelor (școlii, familiei și societății)*.

Principiul dezvoltării personalității pe baza orientării umaniste a educației pornește de la ideea că omul este valoarea de bază, principală a educației. Nu întâmplător între disciplinele pedagogice a apărut o ramură numită de către K.D.Ușinski *antropologie pedagogică* iar principiul *antropologic* este fundamentat ca principiu metodologic al pedagogiei. Încă L.S.Vîgotski a demonstrat că învățarea, la fel ca și educația, atrage după sine dezvoltarea. Principiul orientării educației pe însușirea culturii, pe valorile societății, pe normele de comportare reprezintă o interpretare mai dezvoltată a tezei “învățarea atrage după sine dezvoltarea”.

O a doua fațetă a acestui principiu este “unitatea dintre educație și cultură”. Despre această legătură au scris deja: K.D.Ușinski, A.S.Makarenko, pedagogul rus S.I. Gessen (1887-1950), care a scris în emigrație în Polonia în anii 20-30: “Personalitatea se realizează numai prin munca asupra problemelor suprapersonale. Ea se construiește numai prin creație, spirit creator orientat spre scopuri suprapersonale ale științei, artei, dreptului, religiei, economiei și se măsoară prin cumulul lucrurilor create de om în realizarea acestor deziderate culturale.” (Ghessen, 1995, 73)

Despre aceeași idee și în aceeași perioadă a scris un alt pedagog din diaspora rusă, V.V.Zenikovski (1881-1962), dar a făcut-o dintr-o perspectivă creștină: “Personalitatea nu poate fi absolutizată, ea nu se dezvoltă din sine, dar capătă consistență, conținut prin comunicarea cu lumea valorilor, într-o experiență socială vie, prin raportarea la divinitate.” El demonstrează că originalitatea și unicitatea personalității nu se află în “nucleul biologic și metafizic”, ci “numai în comunicare reciprocă vie și reală cu oamenii, cu lumea valorilor, cu Dumnezeu. Personalitatea nu este închisă în ea metafizic și etic, intră în sistemul lumii, este îmbinată cu principii înalte care se află deasupra lumii. Nu trebuie considerat că personalitatea este principiul ultim și suprem al pedagogiei, chiar dacă dezvoltarea personalității este problema esențială a educației, dar sensul, scopurile și condițiile acestei dezvoltări ale personalității pot fi privite numai în sistemul concepției unitare despre lume.” (Zenikovskii, 1996, 15)

5. Concluzii

Maturizarea epistemică a pedagogiei poate fi demonstrată prin evidențierea *obiectului de studiu*, a *metodologiei* și a *normativității* specifice, care probează calitatea pedagogiei de *știință de bază a educației*.

Bibliografie

- Bim-Bad, B.M., (glavniî redaktor). (2008). *Pedagoghiceskii ențiklopediceskii slovari*, Naucinoe Izdatelistvo Bolișaiia Rosiikaia Ențiklopedia, Moskva;
- Cristea, Sorin, (2001) *Conceptele-cheie în pedagogie*, Didactica Pro..., Chișinău;
- Cristea, Sorin, (2007) *Statutul științelor educației*, București;
- Cristea, Sorin, (2010) *Fundamentele pedagogiei*, Editura Polirom, Iași;
- Kukușin, V.S., (2002) *Obșcie osnovî pedagoghiki*, Izdateliskii țentr MarT, Rostov na Donu;
- Kuhn, Thomas, (1999) *Structura revoluțiilor științifice*, Editura Humanitas, București;
- Krivșenko, L.P. (pod red.), (2010) *Pedagoghika*. Ucebnik, Izdatelistvo Prospekt, Moskva;
- Ghessen, S.I., (1995), *Ochovî peagoghiki*, Moskva;
- Novikov, A. M., (2011) *Osnovania pedagoghiki*, Egves, Moskva;
- Podlasîi, I. P., (2009) *Pedagoghika*. Ucebnik, Izdatelistvo Vișșee obrazovanie, Moskva;
- Rapașevici, E.S., (2010) *Noveișii psihologo-pedagoghiceskii slovari*, Izdatelistvo Sovremennaia șkola, Minsk;

Uşinski, C., (1988) *Opere pedagogice în 6 volume*, Moscova, vol 2;

Zenikovskii, V.V., (1996) *Problemi vospitania v svete bristianskoi antropologii*, Moscova.